

BRÓDY SÁNDOR LEGSZEBB ÍRÁSAI

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u.
6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-7002-38-8

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

NOVELLÁK	5
EGY TRAGÉDIA.....	5
KAÁL SAMU	21
A BÖLÉNY.....	30
AZ ADÓTISZTNÉ ALBUMA	51
A GYÉMÁNTPITYKÉS EMBER	61
VÁSÁR	73
KENDŐVÁSÁR.....	80
JÁNOS ÉS A BARÁTAI	83
JISBI BÉNOB	95
KÉT MUNKÁS	113
BARÁTOM A VAK.....	127
A SZERELEMRŐL.....	137
BOLDOG EMBEREK.....	148
A RUBIN-LEÁNYOK.....	159
TÓTH TERÉZIA.....	171
KÉT KATONATISZT	181
EGY KATONATISZT.....	187
TUZA ISTVÁNNÉ	204
AZ ORGONISTA.....	209
MESE A TULIPÁNÉRÓL	229
MESE A FEHÉRHAJÚ DOMOSZLAINÉRÓL.....	241

KÉT NÉNI	249
AZ ÉTKES ÖREGEK	255
ERZSÉBET DAJKA LESZ.....	264
MARIS DADA.....	275
JULÓ ÉS JULIS.....	284
EGY CSIRKE MEG EGY ASSZONY	293
A NADRÁG.....	307
KÖLTŐK ÉJSZAKÁJA	313
EGY PÉNZKIRÁLY ÉS EGY CIPŐ	326
REMBRANDT ELADJA A HOLTTESTÉT.....	343
NÁSZ A KIS CSELEDDDEL	352
TÁRCÁK.....	359
AZ ARCKÉP VALLOMÁSAI	359
NAPNYUGATI ARMAND	365
OROSZLÁNSZÍVŰ RICHÁRD UTOLSÓ ÓRÁJA.....	369
ULRIK KIRÁLY HALÁLA.....	377
A SZAMÁR HALÁLA.....	384
ARTHUR, EGY UJSÁGÍRÓ ÉLETE ÉS HALÁLA	389
EGY FIATAL TANÁR BÚCSUZZATÓJA.....	403
A "JÖVENDŐ PROGRAMJA" (1903).....	408
VALLOMÁS (1900)	410

NOVELLÁK

EGY TRAGÉDIA

Garibangyi nagyon vígan söpörte a rá kirótt sarat künn az újpesti úton.

Táti meg az öreg Virág egyre csak azt nézték, milyen szaporán forog a Garibangyi kérges kezében a nyírfa söprő nyele s milyen vígan füttyörész az öreg, s hosszú sárgás őszes szakállába hogy mosolyog egyre...

Virág, aki nagyon fortélyos ember volt, egy vasárnapi reggelen így szólt a Tátihoz, miközben a pálinkás bódéból ki a stációjukra utca söpreni bandukoltak - hogy: »te Táti, az a huncfut Garibangyi alighanem megütötte a lutrit!«

»Az ám!« szólt Táti s kalpagját fel a feje búbjára tolva - megállott az utca közepén:

- Vigyen el az ördög, ha igazat nem mondasz...! Már az nincsen másképpen... Úgy van, hogy a vén huncfut megütötte a lutrit...

Az utca másik szélére az öreg Garibangyihoz, a szél meg a seprőcsapások alatt felkavargó por odahozott egy-két hangosabb szavat az utcasöprők suttogásából. És az öreg

tovább mosolygott tömött szakállába, olyan vígan, olyan elbízottan.

Virág átkiáltott hozzá:

- Garibangyi sohse légy oly büszke...

A vén utcasöprő ravaszon sandalított vissza:

- Hát ha van rá okom...

Erre meg Virág tolt volna fel balapját feje búbjára, ha kalapja egyáltalán lett volna:

- Táti, halld csak: ez a vén kötélre való aligha nyert a lutrin, de biztosan elemelt valahol valamit...

- Ejnye, kutya a lelkem, ha igazat nem szóltál! Nyilván valami papi buggyellárist...

- Vagy valami utas adta oda néki a kufferját, hogy vigye ki a vasúthoz s az öreg elvasutozta magának...

- Vigyen el az ördög, ha így nincs! Én is láttam az öreget kinn az állomáson türeszködni a trágerek között, valami utas holmijáért. Bár a veres sapkások nem egyszer megagyabugyálták, de az öreg nem tágított; ha ma pofon ütötték, holnap megint ott ácsingózott s majd lehúzta az utas embert: »Majd beviszem én, majd beviszem én, kérem! a holmiját nagyságos uram...!«

- Aztán meg a pálinkás putyikosnak is kifizette a 7 garását s azóta nem néz a boltja felé se, - suttyomban bort iszik nyilván...

Garibangyi csak loppal nézte, hogy sandalítanak, hogy susognak róla. Végére meg nem állhatta szó nélkül:

- Jertek csak, málészájúak!

Táti és Virág egymásra néztek, aztán oda cammogtak a vén Garibangyihoz, aki akármilyen perfidül viselkedett irányukban egy idő óta - mégis csak kenyeres pajtás és régi kartársuk volt.

A régi kolléga kigombolta felső kabátját - ami rövid ideig tartott, mert a kabáton csak egy gomb volt, az is csak így-úgy odafércelt kapocs képében - aztán a belső zsebéből egy csomagot vón elő.

Midőn a csomagot kinyitotta, a Táti meg a Virág menten elejték kezeikből a seprőt; és szemeik csillogának. Virágnak azonban csak az egyik, mivelhogy csak egy szeme vala. (»A másikat« - így adá elé a dolgot ő - »kiütötte a gyalu forgács, amikor még asztalos voltam s négy segéddel dolgoztam... Ez volt az oka annak is, hogy felhagyék gyilkos mesterségemmel...!« Erre az előadásra a mindenben akadémikus Ruzsi Pál - szóda-hordó a pálinkaboltos ténsúrnál - azt veté ellen, hogy: »igen ám, kiütötte a zsandár, amikor a tulajdon vörös manipuláció bugyillárását akartad elcsízelni...«)

Tehát midőn a csomag kibontatott, a Táti és Virág mind a három szemei csillogának.

Háromnegyed, fél és egy negyed szivardarabok feketéllettek - pettyesen - barnállottak - csávosan és nagy számmal a papirosban.

Valódi, a színház előtt keresett, gondosan megmosott havanna és kuba, és belföldi szivarvégek...

Garibangyi kimarkolt belőlök egy csomót s kartársait megkínálta:

- Nesztek, gyujtsatok rá... aztán... aztán eljöttök hozzám, a *lakásomra*...

A kartársak egyik bámulatból a másikba estek. Virág átható esztét két csodálatos gondolat csapta meg.

- Garibangyi szivarokkal - nem is »egyekkel« kínálja meg őket; - és hogy Garibangyinak lakása van! - tört ki ajkán hangosan a kérdés, melyeket Táti újabban ismételni e gondolatok eredetiségénél fogva is - jónak látta.

A dúsgazdag utcaseprő ismét mosolygott, tenyereit egymáshoz dörzsölé, sipkáját betyárosan bevágta a szemébe s a leghosszabbik szivarára gyujtva, azt is papírszipkába téve, megindult lefelé az újpesti úton:

- Gyertek csak... mutatok valamit a lakásomon: egy szoba és konyha; a konyhában: Krinolin...

Tátiék némán ballagtak utána. Táti nem gondolkodott semmin, hanem Virágra nézve, szeretne volna megtudni, hogy miről elmélkedik ez; mert meg volt győződve, hogy ez elmélkedések tárgya és módja okvetlenül korszerű és éles; Virág arca azonban nem árult el semmit. Két - még meglevő, ki nem ütött - foga közé szorítva szivarját, nem annyira a füstöt, mint a levet szívta abból s időnként némi merengéssel, erősebb vagy gyengébb taktussal, egyet-egyet pökött.

A cselekmény e momentumai a következő gondolatok drámai - mert csattanós - befejezésül szolgáltak:

- Szivarral kínál? Mily szokatlan jele a baráti érzelmeknek! Mire véljem? Mit jelent?... Garibangyinak lakása van? hogyan és honnan? Tehát mióta nem hál a »hajléktalanoknál«, azóta szobát árendált? Rendes lakást? Mióta változott meg a világ sora? Csakugyan itt volna az üstökös, hogy egy utcaseprőnek lakása, rendes lakása van?... Egy szoba és konyha? Konyha és szoba? A szobában tán nyoszolya is? Ez az ember kétségkívül eltett valakit láb alól!... És a konyhában »Krinolin?« Mit jelentsen ez a »Krinolin?« Garibangyi asszonyt kerített a házához...

Ezenközben egy zsupos kis házhoz értek.

- Itt a *lakásom*...

Virág a Garibangyi vállára tette a kezét:

- Akasszanak fel Bangyi, ha egy percig is nem hittem, hogy te vagy a világon a legjobb pajtás...!

- Ejnye a szájból veszed ki e szavakat...! - szólt a másik és mindketten néma áhítattal ballagtak társuk után.

Az utcaseprő büszkén ballagott előttök a nagy, kátyus udvarban - mely Virágot hálátlan szülőfalujára emlékezteté - és alig-alig köszönt az omnibuszos kocsisoknak, kik fogatukkal itt szoktak tanyázni. Egy földszinti ajtó előtt megállt s szivarját kivevé szájából:

- Pajtik, tegyék le azt a bagót, »Krinolin«-nak árt a füstje!

A szobából sajátságos hangok hallatszottak ki. Virág alig várta, hogy az ajtó kinyittassék. A kihalló, sajátságosan mormogó hangokból Törsöly Klárára - a nyúlutcai zsemlyés asszonyra vetett, arra a lényre, kit ő három ízben hitt magához élettársul, de ki ez ajánlatot mindannyiszor visszautasítá. Sajátságos érzés fogta el szívét s majdnem toporzékolt a küszöbön.

Az ajtó végre megnyílt s míg Bangyi büszkén nézett szét társai között s míg mintegy köszöntésképpen magasra emelé seprőjét...: »Krinolin« láthatóvá lőn.

Krinolin egy körülbelül két éves hízott sertés volt.

Virágék, amint megpillantották fényes orrát, tokás és már puffadt képét, majd térgyre rogytak előtte.

Krinolin egykedvűen - mondjuk, egy kétmázsás mangalicához illőleg - higgadtan rőfögött rájuk.

Egy pár pillanatig mind a hárman némán nézték az ünnepelt állatot. A tulajdonos törte meg az áhítat e csendjét:

- Krinolin, Krinolinka... Sose rőfögj, nem bántanak, ők Virág meg Táti... Megetted a kukoricádat? Korpa kéne, úgy-e kutyaházi... He, korpa, vízzel dagasztva jó puha, ragadós, édes, he...? Mindjárt, mindjárt... hát, mutasd a farkincádat... Hé pajtik: láttatok-e világegyetemekben ennél finabb disznót...

Virág a meghatottságtól remegő nyelvével alig tudá kinyögni, hogy:

- Nem!

Táti pedig éppenséggel nem tudott egy szót sem szólani, csak nagy kefébajusza alatt mozgott, izgett hangtalanul, kövér nagy szája...

A házigazda levetette kabátját, hogy szabadabban mozoghasson. Gyengéden kezébe fogta a Krinolin farkincáját s a túlárado örömtől egész testében nevetett:

- Táti, Virág! ide gyertek. Milyen lábszárai vannak. Ez a lábszár megdurná magát a polgármesterét... A feje, nézzétek a fejét, olyan hosszú, mint a tiéd Virág s szélesebb a derekadnál... Az édes... Hát még a hája, tapintsátok csak meg - de ne szorítsátok szegényt - a

szalonnáját; lesz vagy öt ujjnyi... Eszem a lelkét, milyen kicsiny, hogy benőtt a kövérségbe a szeme! Pislants hát bolond!... Mutassatok nekem akár emberben is olyat, aki két éves letére, túl nyom a két mázsán...

Virágék szótlanul »nemet« intettek fejeikkel, Garibangyi pedig majd kibújt a bőréből. Levetette kötőjét, csizmáját s úgyszólván táncolt Krinolin előtt:

- Ez állat. Egészen más állat, mint az ember. Az asszonyt nem is említem. Csak kukorica kell neki, meg egy kis korpa, aztán úgy meghízik, hogy kitolja a konyha falát... Milyen sonkája lesz! Füstös és friss kolbász, hurka májas és véres, - belé két garasért vanília; - aztán még főképp a zsírja, a temérdek sok zsír! - hé Virág, mit mondasz hozzá, hm!...

Virág nem szólt egy szót sem, csak nézett, csak bámult. Az az egy szeme is majd kifutott a folytonos nézéstől. Leült Krinolin elé s meg akarta fogni.

Krinolin sikoltott. Egyik lábát megütötte a másikban. Garibangyit élénk részvét fogta el:

- Megütötted magad, Krinolinka, te szegény. Na gyere ide...

Bangyi megcsókolta a sertés fényes tarkóját, Táti és Virág követték példáját. És Krinolin büszke méltósággal állott előttük; nyugodtan hagyta magát megimádatni. Egy nyugalmazott államkancellár sem fogadhatta hidegebben a dicsőséget.

A túlboldog utcaseprő pedig a sertés élettörténetének elbeszéléséhez kezdett. A kollégák feszült figyelemmel csüggték ajakán. Az élénk történet előadása közben egy-egy könny fakadt a vén Garibangyi összehúzódtott véres szemeiben; mikor feltűnt, csak olyan »kristály« tiszta volt ez a vízcsepp, mint az, amely a deli szűzek »éjfelete« vagy »hajnalkék« szemén felcsillan, de hogy lefelé kezdett gördülni a ráncos arcon, piszkosszínű lett az odafreccsent sárfoltoktól...

Garibangyi legelőbb is arról az időről kezdett beszélni, midőn szívét először fogta el a vágy: venni - már ahogy, úgy - egy malacot s disznót nevelni belőle. Mikor a fővárosba jött, - ezelőtt harminc esztendővel - azt tapasztalta, hogy alig egy tenyérszalonna három garas. És alig lakik jól vele az ember. Szívét keserűség fogta el. De csakhamar megvigasztalá egy merész gondolat: egy egész disznóval bírni, mely annyi szalonnát ad, hogy egy embernek két télre is elég, ezenfelül meg sok jó - a világon a legjobb - dolgokat; s ami fődolog: sok, sok - zsírt... És e merész gondolat nem hagyta nyugodni. Mikor még napszámos volt, hajóvontató, rakodó: jobban esett a munka, mert e gondolattal, kivitelének tervével foglalkozott, jobban az álom: mert álmában megjelent vágyainak tetőpontja, betelve, vígan rőfögő, rövidsertéjű, hármastokájú sertés képében... egészen olyan volt, mint ez a Krinolin... Feleséggel bírni, gyermeket nevelni: nem jutott eszébe, de ha csak tehette, kicammogott Kőbányára és sorra nézte a drága, finom sertéseket, ha nem látták, meg is tapogatta a hátukat, gyengéden, szelíden. Sőt egynek-egynek az árát is megkérdezte, nem azért, mintha nyomban megakarta volna venni: de mert tudni akarta,

mennyi pénzt kell még gyűjtenie? A gyűjtés, az nagyon lassan ment, de mégis már négyízben volt 6-6 forintja. Majdnem elég egy soványos malackára.

De az öreg Garibangyi kövéret akart venni s a 6 forintjához addig-addig gyűjtött, míg egyszer egy-egy kupica pálinkára - ha már ezt az ördögös italt el nem lehet kerülni - befordult a »két - trágerokhoz«. Az egy-két kupicából rendesen lett vagy tíz meszellyel s a 6 forint újra 6 krajcárra olvadt le a zsebében... Garibangyi mikor ilyes esetek után magához tért, bűvában szaladt volna egyenesen a Dunának, ha a bágyadtságtól egyáltalán járni is tudott volna...

Hanem egyszer, többévi kísérletezés után, megkötötte magát s ez azon nevezetes idő volt, midőn a »két trágerosnak« a 7 garasnyi adósságát kifizeté, hogy soha többé ne menjen a boltjába. Lakást vállalt, dolgozott éjjel-nappal, a rendes 2 font kenyér helyett csak egy fontot evett meg naponként, - míg végre egy napon meglátta Krinolint.

Meglátta és megvenni: egy pár óra műve volt. Krinolin akkortájt még nagyon vézna, beteges kinézésű malac volt s a vén utcaseprőnek egész kényelmesen belefért a kabátja belső zsebébe, mely nevezett zseb különben is tulajdonosának élés-tára vala. Krinolin életéhez kezdetben édeskevés remény volt s a tulajdonos gyakorta egész éjeket töltött mellette álmatlanul. (Az nem igaz, hogy úgy visított a szobában, hogy az egész házban nem lehetett miatta aludni.) De a kitartó és szeretetteljes ápolás győzött...

- Tulajdon véremmel neveltem, pajtik, ezt a pribéket, a tulajdon édes véremmel. Elvontam számtól a falatot, hogy nekiadjam... Mintha csak a saját gyermekem lett volna!...
- fejezé be elérzékenyült hangon az öreg Bangyi a Krinolin élettörténetét.

Virág felállott. Ő csak most fogá fel teljes nyomatékával a helyzetet. Előtte állt egy hízott disznó. Mondjuk, csak egy: »sertvés«. És előtte állt annak tulajdonosa, egy vén utcaseprő képében.

E helyzet nem volt természetes. Virág az orra előtt motoszkált kezével s meglehetősen súllyal ugyan, de csak e szavakat mondá:

- Ez valami... ez valami...

Ki csodálkozik azon, ha e szavakat Táci a helyzet méltó s találó kifejezésének találván, jellemének megfelelő édeskés kifejezéssel ismétlé:

- Ez valami... ez valami...

- Ez valami nem *természetes*! - szólt Virág.

- Csudálni kell az embernek! - visszhangozá Táci.

Bangyi pedig némileg visszanyervén lélekjelenlétét, ugyan nem minden érzés nélkül, de határozottan mondá:

- Holnap pedig meg fogom ölni...

Csakugyan, egy éles kés - fényesre fenve - már ott villogott a lócán, mindjárt a dézsa mellett, tudniillik azon dézsa mellett, melyet Garibangyinak a házban lakó verklisné adott kölcsön nagy rimázkodásra, eme készülő ünnepély alkalmából s ama ígéretre, hogy a dézsa nem minden hús nélkül fog tulajdonosnőjének visszaadni. (Mondám, »tulajdonosnőjének«, mert a verklisnek eme dézsához miköze sincs; ő már 6 hónapja csatangol valamerre, anélkül, hogy feleségének egy sor írást is küldött volna; - ki nagyon az útja adva!...)

A dézsában víz volt! A polcon pedig egy nagy zsírosbödön. És minden szükséges szerszám a konyhában. De Krinolin még mindig nem sejtette a közeledő veszélyt. Egykedvűen rőfögött s nem gondolt a holnapi reggelre. Ó, ha látta volna a gyilkos vágyat ezekben a megtörött szemekben! Vajjon éppen semmi előérzete nem volt volna?!...

Ki tudja... ki tudja?!...

Szürke novemberi nap. Szitál az eső. Honnan hull? Hisz az eget nem is látni! Vagy az a havasesőtől terhes végtelen felhő az ég? Hideg van. A feneketlen sárban hosszúkás tavakat alkotó piszkos esővíz szinte fényes, szinte az ember szeme előtt fagy a ködös, rideg időben...

Azt hinné az ember, hogy már estvéli idő van, pedig csak kora délután az óra...

A három utcaseprő víg kedéllyel lép ki az udvarra. Garibangyi még onnan is visszakiált Krinolinnak:

- Aztán jól viseld magad...

Az udvar lázban van. Garibangyi alig tud a sok kérdezősködésre felelni.

- Hát holnap reggel disznóölés lesz?

- Igen, holnap hajnalban; én meg a pajtásaim, Virág meg Táti fogjuk megölni...

Virág azonban még az utcán is azt hajtja:

- Ez valami, ez nem *természetes*!...

Egyszerre csak a »két trágerek« előtt találják magukat. Ha pedig ilyen véletlenül ide találtak jutni, hát káromlás volna kijátszani az isteni végzést; - be kell menni. Garibangyi remegve nyúl az ajtó kilincséhez. Hanem meggondolja a dolgot. Fogadását, hogy ide »addig« be nem lép, már meg lehet törni. Krinolin megvan s nincs emberi hatalom, mely őt holnap reggelig el tudná veszejteni. Megnyomta a kilincset: erős spiritusz szag, rég nem érzett kedves illat üté meg orrát...

*

Garibangyi késő éjjel tért haza. Ezt a körülményt nem lehetett volna ő tőle megtudni, mert ő egyáltalában azt sem tudá, hogy hazatért-e?

Egész a bocskora szíjáig be volt nyakalva. A hajnali ünnep áldomását délutántól fogvást késő éjjig itták... Midőn sok

kaland után - az utca sara tudna róla beszélni - hazatért, első dolga volt a szegény Krinolinon egyet rúgni. Krinolin nem is hederített e nemtelen inzultálásra; különben is aludt. Garibangyi e hidegvérűség kihozta türelméből s a dézsával verte agyba-főbe az állatot. Krinolin még mindig hidegen tűrte a sértéseket. Garibangyi végre így szólván hozzá, hogy: »te nyomorult«, reá borítá bekecsét s reá feküdt aludni...

Másnap délben ébredt fel. Ahogy felébredt, mindjárt irtózatoss bűz csavarta el - különben nem valami kényes - orrát. Immár józan volt s Krinolint szólítá.

Krinolin pedig ott feküdt a földön s meg volt merevedve.

Garibangyi mereven nézett a feketéssé vált roppant tetemre. Irtózatoss gyorsan felfogá a helyzetet. Krinolin egészen hideg volt. Kimult visszahozhatatlanul.

Vége volt mindennek.

Az öreg utcaseprő leült a disznó mellé s nevén szólítá:

- Krinolin... Krinolinka...!

Az pedig nem rőfögött vissza.

És nem fog többé soha visszarőfögni.

Elhunyt, megdőglött álnok módra.

Az utcaseprő szívét végtelen keserűség fogta el. Minden reménye tönkrement. Állhat a polcon az a bádog bödön: ennek a zsirját nem fogják többé beletenni! A késre nincs szükség, elvihetik a dézsát...

Szegény vén Garibangyi nem akart se szemének, se orrának hinni; egyre tapogatta Krinolint. De keze belemélyedt tegnap még kemény húsába. Igen, vége volt mindennek. A sok éven általi koplalás, a számtalan esztendőn által táplált s már-már bevált remény, élete üdvössége, minden: önként álnokul elhalt: halála előtt! s ezen nincs mit változtatni.

A kimondhatatlan kínos érzés megrázta az öreg utcaseprőt; fogai vacogtak.

Tegnap lelki szemeivel már látta azt a négy tábla szalonnát, amit a Krinolinból ide a konyhába felaggatott volna... Gyönyörű paprikás szalonnák... s most az egész csak faggyú... hitvány faggyú az egész...

Szegény vén Bangyi érzi, hogy meg kell zavarodnia e gondolatok súlya alatt... Végtelenül lesújtva érzé magát...

- Hát a sonkából sem lesz semmi? Lehetetlen...

Pedig úgy van. Krinolin most még egykedvűbb, mint életében volt. De azért, ha hallaná szegény gazdája jajgatását, hát talán felébredne mégegyszer, hogy megölesse magát... De Krinolin többé nem hall semmit.

A vén utcaseprő felsóhajt. Amint sóhajt, hát mintha a tüdeje szakadna le. Aztán magára csukja az ajtót s leül a tetem mellé... Kezeibe rejti ősz fejét s zokog, sír keservesen...

Virágék kopogtatnak az ablakon. Ő nem is hallja. A verklisné is eljő ajtajához s dörömböl a dézsájáért, de a vén utcaseprő nem is felel, megsemmisült életcélját siratja...

Órák mulnak. Ismét estve lesz, majd ismét reggel. A szobában irtózatos bűz szinte nehézzé teszi a levegőt. A dézsában a víz megposhadt s ezer új élet, ázalog kél benne...

Aztán úgy délfelé Virág jelenti az illető helyen, hogy: »a 94-es számú utcaseprő meghalt!«

- Hogy-hogy?

- Disznót hízlalt, kérem; egy utcaseprő! ez valami... *nem természetes...*

Táti is ott volt, de igen el volt szontyolodva, a disznóölés is elmaradt... aztán meg ez a vén bolond Garibangyi éhen veszejté magát... hát csak magában gondolta:

- Mink mindjárt mondtuk a Virággal: ez valami... *nem természetes...*

KAÁL SAMU

Fent a hegyen, Fedémesen, polyák ulánusok éppen akkor cselekedték meg, hogy szerdán reggel jó korán lóval, municióval, mindennel kivonultak az exercirplacra és délelőtti harangszóra már az egész falu lángban állott.

A hegyaljában, a Bikken keresztül átvilágolt a rettenetes fény egészen Szépasszonyfalváig.

Itt a matyók sűrűen hányták magukra a keresztet s az asszonyok - ámbár csak szerda volt - töltött káposztával lakatták a katonáikat. Csak el ne menjenek.

A legényekben pedig mintha megroggyant volna a bátorság, ha a kocsmában katonák mulattak, ők hazamentek szépen.

Az egész falu abban volt, hogy jobb félni s eltűnni a sorsot, mint megijedni majd. Hetven óta különben is megszokták ezt az állapotot. Ugyanabból a huszárezredből ugyanaz a két század feküdt közöttük azóta.

A legénység - nagyrészt rusznyákok, de negyedrészt hazabeliek is - változtak minden három évben, de az állapot a régi maradt.

Selyem volt a takarmány az egész völgyben, de a lovuk mégis görhes, fáradt, sovány maradt; a legfinomabb, a legszagosabb szénát előttük etették fel a katonák a saját lovaikkal. Előttük lopták meg a félszert, s jaj volt annak a matyónak, aki szólni merészelt. A Kispatkósy-fiú

egyszer... Szép vers van a fejfáján fiatal életéről, szomorú haláláról. Vagy le is kopott azóta, azért a szépasszonyfalviak el nem felejtették.

Az istálló, a ház, minden falat legkülönb részét ezek a mamalikok szedték el előlük. És a hazabeliek is egészen hozzátörődtek ezekhez a sáskákhoz.

Nem volt mit tenni. Panaszt kinél tenni? Csúffá tett legények mégis a falun a legártatlanabb nótát énekelték búsan, szomorúan:

*Kijéé ez a ház kijéé,
Beró János urameé.
Hát ez a ház vaj kijéé
Bedécs András urameé...*

Öreg asszonyoknak kiesett a könyje...

A tisztek - kapitány volt köztük a legfőbb - megtanultak valamelyest magyarul, s úgy tudtak kacagni, a mint keservesen bőgött a paraszt.

Másképp is alig lehetett itt egyebet tenni, mint nevetni és sírni megint.

Nyomorult falu, a tisztek halálra únták magukat, ha mégis olykor egy-egy kis hecc nem akad.

Éjjeli muzsikát adtak boldog-boldogtalannak, a Samu zsidó feleségének, a Paklincs leányoknak, mindenkinek.

Az orvos feleségét hagyták csak békén, maguk sem értették: hogyan.

Aznap a fedémesi autodafé nem hagyta a tiszteket aludni. Hajnal felé eloszlottak mégis. Brandel báró - a hadnagy - nem tágitott, egyedül. Fogta a cigányokat, s ment egyenesen az orvos háza felé.

A muzsikások ráhúzták. A báró énekelt hozzá a szerenád. S a mikor az orvos megjelent az ablakban, még dühösebben énekelt.

- Távozzanak! - szólt ki az orvos röviden.

- Marrad! - szólt a hadnagy.

Az ablak becsapódott s egy pár perc múlva az orvos ott állott a katona előtt.

- Báró úr, egy szóra,

A hadnagy nevetett, s intve a fiúknak, hogy: »Mars«, kardjára tette kezét és szólt:

- Tessék.

Egyedül maradtak. Sötét volt, az orvos megszólalt:

- Báró úr, ön nem ismeri családomat.

- Nem.

- Mit jelent hát ez a különös tisztelet?

- Akarom.

Egy pof csattant el a levegőben. A katona kardjához kapott. Az orvos egy pisztolyt vont ki zsebéből.

- Tessék közel jönni!

Hadonázva kardjával, szitkokkal ajkán - négyszer is nekiugratott. De amikor közvetlen közelébe ért s világosan látta, mint mered rá a halál a kis forgó pisztoly csövéből - karja, ajka egyszerre elállt. Hiába tüzelte magát, a vér megfagyott ereiben, amint az utolsó megrohanásra nyaka mellett süvített el a golyó és megpörzsölte állán a szakállt.

Még mindig szitkozódva ugyan, de már remegve hazatántorgott.

Ajtaja előtt most is, mint mindig, ott feküdt szolgája. Megrugta derekát. Kaál Samu felugrott:

- Parancs!

Bort kellett felhoznia a pincéből. Meggyújtotta a lámpát, s az italt oda tette az asztalra.

- Mehetsz! - szólt a hadnagy.

Kaál Samu kifelé indult.

A báró a közkatona keze után kapott:

- Maradj! - szólott szeliden. Aztán odalépett az asztalhoz. Bort öntött a poharakba, s az egyiket a szolgának nyújtá:

- Igyál!

Kaál Samu széles matyóarcát hol félelem húzta össze, hol kiszélesítette az öröm.

Aztán ittak...

Hajnali három órakor az orvos épp felszállott a kocsijára. A kerületébe akart indulni. A kocsis szólt: »gyü!«

Hátul a gazdája egyszerre csak lefordult a kocsiról.

Huszárkarabélyból egyenesen a szívébe ment a golyó. A kocsi mögött, a bodzagarád alatt, korán kelő kofaasszonyok egy huszár közkatonát láttak:

- Kaál Samu mit tettél...Mit tettél? - kiabáltak utána, amint a közkatona eldobva fegyverét, nekifutott a partnak...

*

Kaál Samut vitték a miskolci brigádba. Mosolyogva ballagott az eszkört között. »Bolondok« gondolta magában, »ezek azt hiszik, hogy a halálra visznek!«

Nevetett, amikor vigasztalták:

- Ne busulj Samu, azért még nem visznek vesztőre...

- Busuljon a ló!... Azt felelte. Szerették volna megtudni, kérdezték egyre:

- Mi vitt téged erre, Kaál Samu?!

Összeszorította a vékony pitttyét, felhúzta a ritkássárga szemöldeit s hallgatott.

A börtönben sem tudták szólásra birni. Hiába vesződött vele a profosz, a hadbíró; bohókás tekintetet vágott, sunyin vihogott, sőt úgy sandalított az őrnagyra, mintha azt akarná mondani: »Jó, jó!«

Nap-nap után, böjt-böjt után múlt. Nem messze volt Szépasszonyfalva, egyszer csak a tisztje is bejött hozzája.

Hogy örült, hogy törülte a markával a nyulszemeit. A vén profosznak majd kiesett a könyü a szeméből.

Mégis csak áldott jó emberek ezek a tiszt urak.

Szolgát és gazdát magukra hagyta a börtönőr. Az ajtón át hallotta, hogy vigasztalja a báró a matyó-gyereket. S hogy rimánkodott az:

- Tudom, nem tetszik elhagyni!

Kaál Samu jelentkezett másnapon:

- Vallok.

Vallott.

- Kedden volt, a lovat becsméltem - megütött az ostorral!...
Meg kell halnod ezért...

Be volt fejezve ezzel a vizsgálat. Elkövetkezett nagy
gyorsan az ítélet.

Előtte való napon tisztát hozott Kaál Samunak a szülője.
Tisztát is, egy kis ennivalót is. Mind a kettővel
bebocsátották.

Hadd sírják ki magukat! Sírt is az öregasszony az egész
falu helyett. A fiú vigasztalta furcsa beszéddel, mintha
megzavarodott volna:

- Eladó-e még a Bándi Ferusék félfertálya az emienk
mellett? - szólt fenn s belenyult a lajbija zsebibe, mintha
az eladó föld árát akarta volna onnan kívágni.

Még mást is szeretett volna mondani, ejtett is egy-egy szót
a gazdájáról, arról, hogy tán-tán hamarabb megy haza,
mint a többi; de az egész olyan zavaros volt, hogy az
öregasszony még jobban nekibúsulta magát.

Kaál Samu füttyürészett, amikor a bírósága elé vitték. A
tisztá új ruhája, csizmája, orcája, nagy kajla fülei úgy
ragyogtak, mint csákóján a rózsza.

Szinte tetszett az ezredesnek olyan haptákba vágta magát.

- Helyes, fiam! - bátorította néma tekintettel a gazdája, aki
ott volt a bíróságban, fessen, mint mindig, de halványan,
mint még soha.

Halálra ítélték. Orvul lőtt, - akasztófahalálra.

Sárga arcát a szolgának hirtelen árny borította el. De megint csak kiderült, peckesen szalutált, elvezették.

*

Katonáéknál nem késlekednek a megtorlással. Kaál Samut meg se hagyta melegedni a brigádban. Elvették szép katonaruháját, a régit, a parasztit hozták elő a magazinból. Oh, hogy megörült neki. A bekecse zsebében még ott volt - ha két év alatt megszáradt is - az a két szál rozmarin... Ott volt, az volt...

Mégis csak kiesett a könnyü a szeméből. Mégis csak hazamegy. Igaz hát, hogy áldja meg az isten... Elkapta a kezét a gazdájának - mert meg-meg csak bejött az hozzá - s csókolta hevesen.

- Csak okosan, okosan! Nem félni! - szólt az s magára hagyta a siralomházban.

Ott ismételte ő is az édes szülőjének:

- Csak okosan, okosan! Nem félni! Nem is félt már az öregasszony; azt se tudta, hol van, ki fia, ki az istene: úgy rázta a hideg...

Hajnal volt, havas, világos téli hajnal. Az ablakon keresztül be lehetett látni az egész udvart. Tele volt ölfával, csak szélről látszott ki egy vékony gerenda. Civilek mozgolódtak körötte.

Kaál Samu nézte, nézte. Mennyi komédia! - gondolta magában. De azért fázott. Bátorította magát. Talán éhes? Evett s szivarozott. Még félig se szíva ki a virgóniát - azt is a gazdája küldte - elvették a szájából. Több volt mint a fele, ej jó kis szivar! Sajnálta, feltette a polcra.

Megimádkoztatták, kivitték.

Már akkor ott állott az udvaron a százada: valamennyien ünnepi ruhában, cakompak. Intett nekik a fejével, sandalított rájuk a szemével. Biztatni akarta őket, szeretett volna szólni: »fiúk ne féljetek!«

Neki borzongott egy kissé a teste, de nem félt. Félni! Hiszen ott volt százada előtt gazdája, a hatalmas, az erős, a mindenható tiszt. Aranyrojtos ruhájában, mellén a ragyogó rendjellel - kis isten! Kaál Samu nézte, nem tudta levenni róla a szemeit.

Bizalmat, bátorságot, biztosságot szerzett magának e sárga arcból, a hegyesre kifent bajuszból.

Büszkén, majdnem gögösen ment előre az akasztófa felé.

Arccal a bajtársak felé fordították. A hadbíró őrnagy mormogott valamit, Kaál Samu nem hallotta, nem is volt rá kíváncsi. A gazdájára nézett. Az sárgán, mint egy halott, de kidülledt mellel, mint egy igazi huszár, tekintett rá vissza:

- Csak okosan... nem félni!...

...A hóhér-legények megragadták. Kaál Samu elordította magát:

- Hadnagy úr, ne hagyjon...! Többet nem szólhatott.

Tréfa volt. Végetért. A tiszt imára vezényelt.

A BÖLÉNY

Szeptemberben, éjjel, vadászatról jöve, Wejér Ábrám pihenőt sem engedett a kéjtől fáradtságtól kiállott vendégeknek, megcsendítette a várkastély harangját, megfűvatta a kürtöket: »tornára!« kiabálták a huszárok, sipogta a komornyik.

A lovardában készen volt a tornára minden. A luszterek ragyogtak, a dámák páholyai fölé boróka-fenyő baldachint emelének a darabontok, a tölgy asztalokon már édesenkéken füstölt a mazsoláspuncs...

Az öreg Taroczkay Gergely gróf vezette befelé Perei Krisztinát, az ősz dáma helyet foglalt, mosolyogva bólintott mindenfelé, aztán stecherjét folyton reszkető kézzel, de folyton-folyvást szeménél tartotta. A dámák, a leányok, az urak betólván, mélyen meghajoltak előtte, Wejér Ábrám megcsókolta nénje homlokát és intett a zöldruhás versenymesternek, hogy kezdődhetik.

Apróságokkal kezdték. Szentkerei Pali ezüst tallérokat tartott két ujja között és Wejér Ábrám hosszúcsövű

pisztollyal lövöldözött arra. Kilencszer kilőtte, tizedszerre szinte elhibázta és egy kicsit szakított a Szentkerei körméből. Perei Krisztina deakulum flastromot tett rája, aztán Pali lőtt tízszer s talált mind a tízszer.

Az asszonyok beszélgettek ezalatt. Ezt már megszokták. Más következék, valóságos torna. Két mezőségi mágnás fényes páncélinget öltött, lóra ült s úgy ment egymásnak. Köztük Wejér Ábrám lovaglókorbáccsal ingerelte egymásra a két paripát, még jobban a két embert. Rövid nyaka egészen vörös lett azalatt, kicsiny homlokán megdagadtak az erek, verességet árasztva rövidrenyírt, ősz haja alá.

- Ne hagyd magad, üssed, öld meg...! - kiáltá hol egyik, hol másíknak.

Azok egészen nekitüzesedtek. A mélységes csendben fogcsikorgást és egy galambszívű mellecske hangos, gyors pihegését lehetett hallani. Perei Krisztina még reszketőbb kézzel szorította szeméhez okuláréja fogantyúját...

Egyszerre mindenki elnevette magát.

Gógé, a cigánypecér állt az ajtóban, kitátott szájjal, felhúzott szemöldökkel, fehéren, mint a kréta. Valamit akart mondani, de nem tudott, mutatta véresre mart karját, kimarjult kezét, melyen hiányzott egy ujj.

- Megette... megette... - nyögte ki végre nagy kínosan.

*

Egy hajtó - havasi oláh, Harhula nevű - holttestét hozták be az udvarra. Medvére lesett a radinoti rengetegben, ura parancsából, hogy majd jelentse neki. Nagyon hamar találkozott a medvével, tüzelnie kellett rája, elhibázta előszörre, aztán meg a megereszkedett puskapor nem fogott tüzet. Nagyon megcsúfolta a féreg, nem hagyott rajta emberi ábrázatot...

Ábrám gróf ott hagyta a tornát, kiment megnézni a testet. Két oláh, szintén Harhulák, ott állottak a halott fölött, kezükben fáklyával. Hidegek voltak, mint a szeptemberi éjjel és az úrnak minden kérdésére csak egy-egy szóval feleltek. Azzal sem törődének, hogy Wejér Ábrám lehajol a halott társukhoz és szeliden, gondosan megigazítja a fejét, szólongatja, mint egy gyermeket.

- Tor lesz? - kérdezte az egyik.

- Hozzátok be, erre! - mondta a gróf.

A testet letakarták egy fekete atlasz szoknyával, melyet Luigi, a komornyik teremtett elő, aztán bevitték a lovardába. Ott letették a középre, az úr viaszgyertyákat állíttatott melléje, és őrizetére alabárdost hívott. Azután pópákért küldött a szomszéd falukba, elhozatta mind.

- Húzzátok ki az ágyából, amelyik nem akar.

Csendben várták a papokat. A leányok citromvizet ittak, a dámák meg az urak csendesen szörpölgették a forró puncsot. Ábrám gróf leült a nénje mellé és hallgatott.

Jöttek a pópák, hat elavult arcú, nagy fekete szakállú szál legény. Misének öltözve, teljes ornátusban. Megálltak a holttest fölött és énekelték khórusban a halotti éneket.

- Krisztina néném, a keszkenőjét! - szólt Wejér Ábrám és apró, keselyűszemeiben nagy könnycseppeket morzsolt szét.

*

Hajnal felé elásta Harhula Pétert a másik két Harhula. Még csak három óra volt, hatkor kelni kell, az urak nem tartották érdemesnek lefeküdni. Ábrám grófnak jó kedve kerekedett megint. Felöltözködött tetőtől-talpig páncélba és mérkőzésre hívta a két mezőségi gavallért. Mindjárt-mindjárt sarokba szorította őket és ahogy cselei sikerültek: acélkacagása nagy visszhangot vert az elcsendesedett szalában. Ingerkedett velük, gúnyolta őket, de egyszerre csak a szeméhez kapott: megint arra vette magát a vér, a két paripa helyett két tüzes vermet látott.

Elfelejtkezett arról is, hogy asszonyok vannak még itt, hogy Perei Krisztina nénje hallja és elbődült, mint egy bölény. Leszállt a lóról, szégyenkezve, támolyogva és szó nélkül háló kamrájába ment.

*

Hat órakor, reggel, Luigi sorra járta a vendégek szobáit, meggyújtotta a gyertyákat, teletömte elemózsiával a vadásztáskákat. Egy pár perc múlva indult az egész társaság, hajtóstul, cselédestől a rengeteg felé.

A tűz irányába mentek, hol Wejér Ábrámnak kellett várakozni rájuk, rendes szokása szerint, mert a gazda mindig serényebb volt vendégeinél.

Ott is találták a kicsiny vadászával, egy tömzsi parasztgyerekekkel együtt. Övig pőrére vetkőzve ott állt a tűz mellett, a gyermek meg vadászkürtből, forrásvízzel öntözte. Az óriás mell párolgott, tüzelt, míg környöskörül dér feküdt az avaron, a tölgyek lombjai vörösre csípve, fázósan zizegtek.

Tél volt már itten és a fára mászott hajtók látták, hogy a hegyek alja is fehér már. »Hó van!«

Mindannyiuknak különös jó kedvük támadt. Nagyokat húztak a rózsolisos palackból, Ábrám gróf tréfásan magához szorította egycsőű Lazaro Laziriniját és jelt adott a kürtösöknek.

Megindultak lefelé a ritkás erdő avarján. Szólott a kürt, csaholtak a kutyák, a lovak nyerítettek alatt.

A ház ura maradt hátul a gyerekekkel. Minduntalan meg-megállt s odaszólt a gyerekeknek:

- Kölyök, a vállad! Belé-beléfogódzott, mert attól tartott, hogy elesik. Szemei mindegyre kápráztak, minduntalan tüzes kerekeket, halmokat, veres fákat látott. Majd egyszerre teljes sötétség borította el, nem látott semmit.

Belefogódzott egy fiatal cserbe és megrázta azt:

- Nem látok, nem látok semmit! - ordítá és vak dühében szinte kitepte a fát.

Alant a völgyben gazdáikra lelt paripák vidáman nyerítettek. Az erdőmester egy sziklahasadékból jelölte a helyeket... az első igazi kúrtszó remegtette meg a szeptemberi reggel szűz csendességét.

És neki le kellett ülni a fa alá, tehetetlenül, mint egy böngészésben kifáradt pulyának.

I.

Még egyszer, - egy napig - látott, azután megvakult egészen. Nem lehetett segíteni rajta, huga, aki udvari dáma volt Bécsben, hiába küldte le a leghíresebb bécsi szemorvost. A látó idegei sorvadtak el tökéletesen és egy végzetetlen barna tömeg volt körülötte az egész világ, a piros arcú szelid leányok, a hollófekete szelidíthetlen paripák, mosolygós mezőségek, elvadult erdők komor belseje... Mindent, amit csak szeretett a világon, s mindaz, ami az övé volt, azokkal nem birt, azoknak nem parancsolt többé.

Ébren volt éjszakákon át és nyögött. Perei Krisztina, néhai anyjának özvegyen maradt huga, néha lejött hozzá a felső traktusból és fölvervén Luigit, bejelentette magát. Együtt töltöttek el sok álmatlan éjszakát. Az idős dáma leült öccse ágyának szélére és családjáról való történeteket beszélt el neki. Emlékezett egy asszonyról és kárhoztatta azt, mert rossz vért hozott be a familiába. Beszélt neki apjáról,

annak gyermekkoráról, mely szakasztott olyan volt, mint az Ábrámé. Elbeszélte neki azt a történetet, melyre Wejér gróf már csak homályosan emlékezett. Amikor apját, a főispánt a vármegye gyűlésén szonika föl akarták koncolni. Egyedül ő, a hétéves gyerek védte, kicsiny, gála kardját fogván az alispánokra... Elregélte azt is, amikor apja először ültette lóra... Négyéves volt, de olyan nagy és erős, mintegy tízéves gyerek... leesett, kétszer, háromszor, de nem sírt. Akkor sem sírt, mikor apja megverte olyan kegyetlenül, hogy szinte összetört belé minden csontja...

A vak ember arca kiveresedett, amint az apjától ötven esztendőök előtt kapott ütlegekre gondolt.

- Vad voltál, tüzes voltál, egyszer majd lelőtted a tulajdon édes apádat!

- Igazságtalanul vert meg, most is mondom, igazságtalan volt akkor... - mormogta Ábrám, néniének kicsiny fehér kezét odanyomva forró homlokához.

Így virradt rájuk akárhányszor. Amikor álmatlan volt Ábrám, Perei Krisztina mindjárt megérezte, mindjárt ott volt. Jött egészen fehérben. Abban a hálóköntösben, melyben urát fogadta, de haja, de arca egészen olyan volt már, mint amilyen rajta a hollandus vászon. És az egész várban nem emlékezett rája másmilyennek senki... Csak Luigi, a komornyik emlegette, hogy ezelőtt húsz évvel még nagyon szeretett kártyázni...

Most is egy nap, hogy öccsét mulattassa, előhozakodott a pohárszékből valami régi kártyákkal. De csak némely

figurákat ismert már. Abbahagyták és beszélgettek. Néha mindennap, néha meg egy hétig sem látták egymást. Ábrám egyre aludt. Sosem ivott bort, de most sokat és különösen nehéz fajtákat ivott, hogy elkábítsa magát. Egyszer oszt azt is abban kellett hagynia, az ital nem bírta többé vele, ihatta kupástól, nem érezte meg.

Tél jött. A völgybe vezető utakat egészen elállotta a hó. Sem a faluba, sem a várba nem szállt még egy idegen madár sem. Ragyogó, világos, csendes éjszaka volt az, ami leszállt rájuk. A verebek potyogtak lefelé az ereszről, a komondorok behúzódtak a színekbe. Nem járt sehol senki.

Ábrám kiült az erkélyre és belemerült a fehérségbe, hátha megérzi vagy egyszer ha csak egyetlen csillanását. Hallgatta, nem nyikorog-e erre valamely szekér, nem ugat-e túlhan a falu felől valami idetévedt ordas... Egyszer mintha hallotta volna a jól ismert vonítást, kiabált a puskája után. Virág, az egyik cigánypecér, kihozta neki a híres Lazaro Lazarinit.

Tessék!

Ábrám gróf leejtette kezéből a fegyvert és ráordított a cigányra:

- Mit vihatsz, gazember!

Meg akarta csapni. Voltak napjai, amikor mindenkit meg akart veretni. Ide legközelebb eső faluját, a verbéniaiakat, kiket tíz esztendővel hamarabb szabadított föl az általános fölszabadítás ideje előtt, de kiket még most is

jobbágynak nézett. Kik még mind az ő földjét szántották, erdejét tüzelték, zsarnokságát nyögték. Ezt a fél székely, fél oláh keveréket, kik között - csudálatraméltó - nem egy legény hasonlított reá. Olyan nagyfejűek, olyan sűrű hajúak, szögletes, Hephaistos mellűek voltak, mint ő. Reményteljes állapotban levő szép fekete asszonyok álmodtak tán róla, a mindenható úrról, kinek nem sok szavába került volna, hogy fölelevenítse egy elévült jogát, a jus primaeről... Ami néha tán eszébe is jutott Ábrámnak...

Verni, ütni, ölni. Ádáz vérének vér után való vágyakozása talán sohasem volt olyan erős, mint most, amikor a csínytevő béres is elfutott előle. Dühvel és utálattal töltötte el tehetetlensége és szerette volna szemeit kivájni, mert nem tudott az meglátni még csak egy pusztát sem abból a temérdek hóból, mely vadászlovak patái alatt nyikorog, vadvértől piros most mindenfelé...

II.

A tél mind erősebb lett. A hó megfagyott, még az árkokban is úgy összeállt, hogy megbírta a szekeret. Jöttek a kispáli várhoz az urak, régi cimborák. De a kapuk be voltak zárva mindenfelől, hiába zörgetének. Ábrám nem bocsátott be senkit, még Perei Krisztinát is elküldte Kolozsvárra, színházba, mint ilyenkor rendesen. A magányosság még egy kissé hűtötte vérét, nem volt kivel mérkőznie, kivel zsarnokoskodnia, kivel - nagylelküsködni. A számtartót, a belső tiszteket is bekergette a falubéli kastélyba, nem

maradt itt némi cselédségen, néhány lovaszon, Luigin és a kis vadászgyereken kívül senki.

A felső traktusban egyedül lakott a Perei Krisztina kisasszonya, egy húsz éves, csendes, satnya leány, akit Penészvirágnak hívott itt mindenki. Most ezzel együtt költöttek el az estebédet, szótlanul, komoran. A lány úgyszólván még lélekzeni se mert és egyszer, amikor véletlenül megfogta a vak ember kezét, a félelemtől elfakadt sírva. Ábrám gróf a sírástól nedves, forró kis arcot magához vonta és hosszan, hevesen odaszorította arcához, mormogván mellé egypár szíves szót...

Aztán nem ettek többet együtt.

Ábrám egészen bebújt odújába. Most már csak Pétert, a vadászgyereket tűrte meg maga mellett. Ezt költötte föl éjjel, barackot mérve a csontos, nagy fejére, mely szakasztott olyan formájú volt, mint az övé. De a gyerek, amikor csak szerét ejthette, elszökdösött mellőle, kiment madarászni, vagy veréb-göbeccsel löni össze-vissza mindenre. Baja volt vele, pedig a kis paraszt úgy rettegett hangjától, mint mennydörgéstől városi gyerekek.

Néha úgy bánt vele, mintha tulajdon gyermeke lett volna. Tanította parancsolni, pipázni, uszította a cselédleányokra.

Éjjel - többször is - lovat nyergeltett neki a lovardában. Meggyújtatta a lámpákat, befűttette a nagy bolyai kemencéket. Aztán a terem közepére állva, bízatta a gyerek paripáját, csattantott a nyelvével, pattintott ostorával...

Egyszer-egyszer, amikor Péter lebukott és nagyokat nyögött, nevetett is. És ráült a megvadult ménre ő maga, de hiába köttette magát a lóhoz, mint egy gyermek, leesett és a ló elragadt vele, vonszolván maga után ki az udvarba.

Összetörte egészen. Le kellett fektetni. Penészvirágot lehivatták, az etette. Egészen ellágyult és hagyta magát pólyáztatni, becéztetni, mint lázbeteg kislány. Egész estén át fogta a kisasszony kezét. Egyszer-egyszer beszédbe is ereszkedett vele. Megkérdezte:

- Úgy-e maga kicsi Penészvirág most mosolyog?

- Igen, hogy tetszik tudni?

- Úgy érzem. - Nem fél már tőlem, mi?

- Nem.

- Nem is szomorú?

- Nem, miért lennék az?

- Mert itt nincsenek férfiak.

- Hát a gróf úr?

- Én?

Ábrám elhallgatott, majd kevés vártatva elbeszélte a leánynak, hogy is ragadt ő itten. Olyan, bőbeszédű lett, mint egy poéta. Apró részleteket, humoros, színes

apróságokat mondott el arról a napról, amikor színészeit kiverte a házból. Nem akartak tanulni, mindig csak ettek volna, olyan kövérekké lettek, mint egy-egy hörcsög...

- Csak maga maradt itt, kicsi Penészvirág, Magát is ki akartam dobni, de tél volt, a primadonna könyörgött, hadd maradjon itt... hát ittmaradt... Az apja egyszer-másszor még eljött, egy tiszt, jólövő, morva.

A leány csendesen, édesdeden sírt. Ábrám megszorította a kezét, szinte vért facsart belőle. De aztán nem szólt többet hozzá, aludni küldte.

Egész éjjel jó kedve volt. Többször megijesztette a kis Pétert, olyant kacagott. Reggelre fölkelt, nem volt semmi baja. Beküldött sebtén Torda-Ditróra papért s másnap ennek némi ellenállása után összeeskettette magát Penészvirággal.

III.

Februárius negyedikén újra nagy hó esett. Reggel kezdte és hullt az egész éjszakán át. Ábrám gróf éjjelre mindig nyitott ablakán keresztül jól hallotta a pelyhek melankolikus zenéjét és szíve olyan hangosan, különösen dobogott, hogy nem tudott többé hanyatt feküdni, fölkelt és kezét kidugta az ablakon.

Nem is pelyhek, teljes, nagy, puha tollak estek a tenyerére. Olyan hó volt ez, mint amilyen nem esik a világon sehol, csak erre az erdélyi havasok fölött. Nem is havazás ez

többé, mert az egész levegő-ég egy hó, a föld felett s az ég között egy fehér, puha, sűrű, de könnyű elementum foglalja a levegő helyét. Mintha a világ ujonnan formálódna, mintha a föld egyszerre más planéta lenne... És mintha ez a különös állapot, ez a szomorú, félelmes, édes muzsika meg nem szünnék soha.

- Nagy hó, finom nagy hó! - mormogta magában a vak úr és odaült az ablakhoz, hogy jobban hallja, mint muzsikál az éjben neki egész operákat, regéseket, hősit, fényeset...

Milyen gyönyör hallgatni is ezt az ezüst éjszakát, hát még belemerülni testestől, lelkestől, nekiindulni a fehér végtelenségnek, a puha hullámokon, fekete vadat űzve. Menni, csak menni, loholni előre, sziklán föl, sziklán le, kis hegyi lóval szügyig merülni a havas szakadékba... Nem aludni, nem enni, csak be, be a rengetegbe!

A várkastély körül ötvenezer hold erdő terült el. Minden szál fa benne - Ábrám grófé. Tavalý ilyenkor harminc napig vadászott benne és nem lelte végét. Pedig erőnek-erejével végére akart járni... Kidőlt mellőle mindenki, az urak a hidegtől feketére égett ábrázattal átszöktek tőle, előle, Moldovába. Maga is, a fagytól olyan ábrázattal, mint az ében, visszatért a harmincegyedik napon.

Most ez jutott eszébe és haragudott magára. Ez egyszer ki kellett volna magát tombolnia, nem megfutnia gyáván, inkább meghalni, ott fagyni a hóban, pakulár lelt volna a holttestére és nem tudta volna, hogy kicsoda. Elásta volna, esett gödölyék mellé...

Megborzongott, a hó befűjt az ablakon. Meghalni, nem. Tehetetlenül feküdni, nem parancsolni önmagával, túrni amint vele, fölötte csinálják a hókusz-pókuszt. Meghalni, elesni, olyan tehetetlenül, mint egy vén ló, aki teleette magát friss lucernával.

Ilyen rettentő düh sohasem fogta el még állapota ellen. Fogait csikorgatta az éjben és szerette volna megrázni a kastély oszlopait, hogy fölötte összerogyják az, és vele eltemessen mindent.

De a harmadik szobából, a nyitott ajtón át a kis Penészvirágnak, az asszonynak egészséges, édesded lélekezése hallatszott be. Úgy aludt, mint egy gyermek, míg a pitvarból izgatott és hangos, férfias lélekzetvétellel szunnyadt a kis Péter. Néha álmában szólt is egyet-egyet, kutyát, lovat szólingatott, kergette a vizslát a vadtól »csiba te!«

»Az éjjelt érzi!« - susogta Ábrám és hirtelen gondolva valamit, rányitotta az ajtót. A gyerek nyomban fölébredt és fölült vackán.

- Öltözz! - szólt Ábrám.

A gyerek magára kapta a bekecsét.

- Megyek valahová?

- Együtt megyünk. Húzz csizmát is. Menj ki, nyergeld fel Mucit meg Barabolyt. De ne verj föl senkit. A fegyverszálából hozzád ki a Lazarinomat, vadászkést is